

Институт за српски језик САНУ

ЛИНГВИСТИЧКЕ АКТУЕЛНОСТИ

I/3

Београд, 2000

Stanislav Ján: SLOVENSKÝ JUH V STREDOVEKU I.
Vyd. „Národné literárne centrum - Dom slovenskej literatúry”,
Edícia Svedectva, zväzok č. 15, Bratislava, 1999.

Po oceni savremenika i sunarodnika, pisac monografije *Slovenský juh v stredoveku* Jan Stanislav (1904–1977), najveći je slovački slavista posle Pavla Šafarika (up. pogovor Simona Ondruša, str. 469), mada je on relativno nepoznat široj slavističkoj publici van krugova slovakista i toponomastičara. Isti autor potpisao je još tri kapitalna dela: *Liptovské narečia* (1932) – dijalektološki opis njegovog rodnog govora, *Dejini slovenského jazyka v piatich zväzkoch* (1956, 1957, 1958, 1973, 1974) i *Starosloviensky jazyk* (1978, 1983).

Ova studija o srednjevekovnoj slovačkoj¹ toponomastici u Panoniji, koja je pred nama u drugom izdanju, pisana je od 1938. do 1943, kada je i predata u štampu, da bi bila objavljena tek 1948, a potom odmah zabranjena i povučena iz prodaje i iz biblioteka sa političkih razloga – tako je do pojave ovog izdanja bila dostupna samo u malobrojnim stručnim bibliotekama u inostranstvu.

Delo je sada štampano u originalnom obimu i obliku, mada iz napomene izdavača saznajemo da je za ovo drugo izdanje prvobitni tekst ipak podvrgnut izvesnim korekcijama (ne samo pravopisnom osavremenjavanju, nego i nekim nužnim stilskim izmenama, kao i usaglašavanju ne samo transkripcije mađarskih toponima sa savremenim uzusom, već i zameni pojedinih starih naziva novima (up. str. 473–474). Struktura je takva da nakon Uvoda (str. 7–15), slede tri velike celine.

Prva, naslovljena „Proučavanje kvaliteta naseljavanja na osnovu toponomastičkih jezičkih podataka” ima za cilj da pokaže granice prostiranja slovačkog elementa u Panoniji i segmentirana je na pododeljke prema većim geografskim celinama: A. Zadunavlje (19–67), B. Preddunavlje (69–89), C. Predtisje (91–109), D. Zatisje (111–134).

Drugu, centralnu, celinu čini „Sistematski opis naselja(vanja)” koji ukazuje na gustinu starih slovenskih naselja na tom terenu pre dolaska Mađara, čiji je prvi odeljak A. Slovensko naseljavanje Panonije podeljen prema 13 administrativnih jedinica (npr. Mošonjska, Šopronjska, Vaška, Zalanjska, Šomodska, Baranjska, Tolnjanska, itd.), koje su pak dalje parcelisane na više manjih prirodnih ili administrativnih oblasti (npr. Oblast reke Zale: a) leva strana, b) desna strana; Leva obala Mure, Leva strana Zale. Donji tok; Oblast Bakonjske šume i zapadne obale Blatnog jezera; Duž puta Szarszo-Karad-Igal-Büsü-Báte itd. str. 137–229). Odeljak B bavi se oblašću iznad Dunava koja se takođe sastoji od osam podoblasti, a svaka

¹ Autor sa izvesnom tendencijom insistira na tom etničkom imenu, iako zapravo razmatra celokupno slovensko nasleđe na proučavanom terenu, uz često preciziranje pojedinačnih jezika izvornika.

od njih predstavlja skup više celina (str. 231–325). Odeljak C. posvećen je Potisju kao zbiru petnaestak podoblasti (str. 327–405), a Odeljak D. Zatisju, koje je definisano kao Leva strana Potisja, i takođe administrativno i prirodno-reljefno segmentirano (str. 407–446). Treću, završnu, celinu čine metodološke napomene (str. 449–457), a zatim sledi rezime na engleskom „The Slovak South in the Middle Ages” (str. 459–460), Izvori i literatura (461–464), Skraćenice naslova knjiga i časopisa (465–466), Skraćenice imena administrativnih oblasti (str. 466–467), Skraćenice jezika i Druge skraćenice (str. 467–468). Nakon Pogovora Simona Ondruša „*Slovenský juh v stredoveku* i savremena slavistika” (str. 469–472), sledi Urednička napomena (473–474), Registar imena (str. 475–478) i na kraju iscrpan Sadržaj (str. 479–485).

Opisani burni istorijat publikovanja ove knjige doveo je do toga da uprkos „visokom” datumu na koricama, *Slovenský juh v stredoveku* ipak ne predstavlja poslednju reč slovenske toponomastike, mada obilje materijala koji se stavlja na raspolaganje istraživačima kako komparativne slovenske toponomastike, tako i lokalne, panonske, ništa nije izgubilo na aktuelnosti. Najveću vrednost, zapravo dragocenost, ovog dela predstavlja upravo ta ogromna građa koju je Stanislav sa maksimalnim trudom i ambicijama popisao, sistematizovao i protumačio.

I pored priznanja za naučnu zrelost (up. Ondrušov pogovor, l.cit.), u vreme pisanja studije ne samo da je autor bio tek u svojim tridesetim godinama, već je i slavistika tj. slovenska onomastika i toponomastika s početka XX veka tek uzimala zamaha napretku koji će uslediti nakon Drugog svetskog rata. Upravo zbog širine zahvata, ne samo geografskog, već pre svega usled zamašnosti inventara razmatranih toponima, a imajući u vidu prethodno pomenuti, relativno skromni stupanj razvoja slovenske toponomastike, pa i etimologije – jasno je da se prema nekim pojedinačnim etimološkim rešenjima u ovoj knjizi treba odnositi sa rezervom (bez ulaženja u detalje, pomenimo npr. samo to da se u Stanislavljevoj bibliografiji nalaze dva Fasmerova dela, ali među njima, naravno, nije *Russisches etymologisches Wörterbuch* koji je objavljen tek 1955, i da nema ni mnogih danas nezaobilaznih i već odavno klasičnih autora).

Autorovo poimanje sistematskog opisa koje podrazumeva detaljno „snimanje” svih toponima redom u okviru manjih omeđenih oblasti, koje se zatim nadovezuju jedna na drugu, savršeno je u funkciji krajnjeg cilja kulturno-istorijskih proučavanja koje je Stanislav sebi postavio. Sa druge strane, iz perspektive, recimo, komparativnog proučavanja slovenske toponimije, odsustvo barem registra, ili na neki drugi način formalno organizovane građe, veoma otežava korišćenje ove knjige, kao što i odsustvo geografske karte razmatranih oblasti (osim reprodukcije neke srednjovekovne mape koja krasi korice) takođe predstavlja smetnju snalaženju u materijalu. Stoga se s nestrpljenjem očekuje pojava drugog toma kojim će ovi

tehnički nedostaci, pretpostavljamo, biti eliminisani. Time bi ova, za proučavanje slovenske toponimije nezaobilazna i dragocena studija – što ona jeste bez obzira na pomenute nesavršenosti i objektivno nužne nedostatke – još više dobila na vrednosti.

Jasna Vlajić-Popović (Beograd)